

Стащук О.В.кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ОКРЕМИХ МЕТОДИК У ПРАКТИКУ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР

Доведено необхідність проведення оцінювання стану фінансової безпеки акціонерних товариств. Метою статті є формулювання позитивних та негативних характеристик агрегатного підходу та підходу до оцінювання на основі показника грошових потоків. Визначено сутність таких методик та відображено їх формалізований вигляд. Зокрема, перевагами агрегатного підходу є доступність інформації для розрахунку, відносна простота, близькість із виявленням типу фінансової стійкості підприємства, наявність алгоритму інтерпретації результатів, а недоліками – низький рівень достовірності інформації, дослідження обмежених сфер діяльності підприємства, врахування лише результатів операційної діяльності акціонерного товариства. Встановлено, що підхід, який ґрунтується на грошових потоках акціонерного товариства, має такі переваги, як доцільність для використання в оперативному плануванні, відносна проста розрахунків, використання внутрішньої фінансової інформації, а також окремі недоліки: не враховує всі загрози фінансовій безпеці, відображає сукупність абсолютних показників із меншим рівнем інформаційного навантаження.

Ключові слова: стан фінансової безпеки, акціонерні товариства, методики оцінювання, агрегатний підхід, грошові потоки, переваги та недоліки підходу.

Доказана необхідність проведення оценки состояния финансовой безопасности акционерных обществ. Целью статьи является формулировка положительных и отрицательных характеристик агрегатного подхода и подхода к оценке на основе показателя денежных потоков. Определена сущность таких методик и отражен их формализованный вид. В частности, преимуществами агрегатного подхода являются доступность информации для расчета, относительная простота, близость с выявлением типа финансовой устойчивости предприятия, наличие алгоритма интерпретации результатов, а недостатками – низкий уровень достоверности информации, исследования ограниченных сфер деятельности предприятия, учет только результатов операционной деятельности акционерного общества. Установлено, что подход, который основывается на денежных потоках акционерного общества, имеет такие преимущества, как целесообразность для использования в оперативном планировании, относительная простота расчетов, использование внутренней финансовой информации, а также отдельные недостатки: не учитывает все угрозы финансовой безопасности, отражает совокупность абсолютных показателей с меньшим уровнем информационной нагрузки.

Ключевые слова: состояние финансовой безопасности, акционерные общества, методики оценки, агрегатный подход, денежные потоки, преимущества и недостатки подхода.

Постановка проблеми. В умовах високотемпального ринкового середовища особливо загострюється проблема забезпечення акціонерними товариствами оптимального стану фінансової безпеки. Для досягнення такої мети важливою передумовою є вибір адекватного методу оцінювання стану фінансової безпеки, що дасть змогу в подальшому вибрати найбільш доцільні інструменти для подолання означеної проблеми. Варто відзначити, що актуальність дослідження проблем вибору методів оцінювання стану фінансової безпеки підтверджується тим, що вітчизняна фінансова наука та практика не має єдиного утвердженого підходу

до оцінювання стану фінансової безпеки підприємницьких структур. Водночас ті підходи, які вже мають свою апробацію, не передбачають урахування у методиках розрахунку таких чинників, як галузі діяльності, організаційно-правової форми господарювання підприємства, масштаби діяльності, життєвий цикл підприємства тощо. З огляду на зазначене вище, а також урахуовуючи особливу роль корпоративних структур в економіці країни у цілому, вважаємо за доцільне дослідити методику оцінювання стану фінансової безпеки акціонерних товариств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теорія фінансового аналізу та фінансової

безпеки підприємницьких структур містить окремі положення щодо особливостей використання тих чи інших методик оцінювання стану фінансової безпеки підприємницьких структур. Зокрема, загальні положення та систематизацію усіх підходів відображено в працях О.А. Ареф'євої, О.І. Барановського, Л.П. Гомілко, К.С. Горячевої, Н.С. Зарубинської, О. Кириченко, Ю. Кім, М.І. Копитко, Т.Б. Кузенко, Р.С. Папехіна та ін. Ґрунтовні дослідження агрегатного підходу та підходу, заснованого на оцінюванні грошових потоків, спостерігаємо в роботах А.М. Вергун, С.М. Ілляшенка, І.О. Тарасенко, О.М. Підхомного, М.М. Савченко, Л.С. Яструбецької.

Проте наявні розробки, присвячені методикам оцінювання стану фінансової безпеки підприємницьких структур, недостатньо систематизовані, а також не дають рекомендацій щодо особливостей застосування таких підходів у практиці оцінювання фінансової безпеки корпоративних структур. Метою дослідження є виокремлення особливостей агрегатного підходу та підходу, пов'язаного з грошовими потоками підприємства, а також формулювання переваг та недоліків зазначених підходів у практиці оцінювання стану підприємств корпоративного типу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Економічна література з питань оцінювання стану фінансової безпеки підприємницьких структур свідчить про наявність різноманітних методів, що можуть застосовуватися у практиці такого аналізу. До основних із них науковцями віднесено: індикаторний; агрегатний; метод на основі оцінювання ймовірності банкрутства; ресурсно-функціональний; підхід, який базується на оцінюванні грошових потоків підприємств. Проте на окрему увагу заслуговують агрегатний підхід до оцінювання як один із найбільш нових у теорії фінансового аналізу, а також метод, що ґрунтується на використанні інформації про грошові потоки підприємства як такий, що відображає динамічну оцінку стану фінансової безпеки корпоративних структур. Розглянемо зазначені методи детальніше.

Зокрема, оцінювання стану фінансової безпеки підприємств на основі агрегатного підходу пропонують здійснювати такі науковці, як С.М. Ілляшенко [1], А.М. Вергун [2], М.М. Савченко [2], І.О. Тарасенко [2] та ін. Зокрема, А.М. Вергун та М.М. Савченко використовують агрегатний підхід до оцінювання фінансового складника фінансово-економічної безпеки підприємства. Науковцями запропоновано такий алгоритм визначення фінансової безпеки підприємства з урахуванням різних

видів джерел формування запасів та витрат суб'єкта господарювання [2, с. 5]:

1) визначення обсягу власних оборотних коштів підприємства:

$$E_c = BK - HA, \quad (1)$$

де BK – власний капітал підприємства; HA – необоротні активи підприємства;

2) розрахунок обсягу наявних власних оборотних коштів та довгострокових позикових джерел запасів та витрат:

$$E_t = E_c + K_t, \quad (2)$$

де K_t – обсяг довгострокових зобов'язань підприємства;

3) визначення загального обсягу основних джерел коштів для формування запасів і витрат:

$$\sum E = E_t + K_z, \quad (3)$$

де K_z – короткострокові банківські кредити;

4) обчислення надлишку або нестачі власних оборотних коштів суб'єкта господарювання:

$$\pm E_c = E_c - Z, \quad (4)$$

де Z – величина запасів підприємства;

5) визначення надлишку або нестачі власних оборотних та довгострокових позикових джерел формування запасів та витрат:

$$\pm E_t = E_t - Z; \quad (5)$$

6) розрахунок надлишку або нестачі загального обсягу основних джерел для формування запасів та витрат суб'єкта підприємницької діяльності:

$$\sum \pm E = \sum E - Z. \quad (6)$$

Отже, така методика передбачає визначення стану фінансової безпеки підприємства на основі його фінансової стійкості. Вважаємо, що ідентифікувати стан фінансової безпеки зі станом фінансової стійкості некоректно, оскільки такі стани мають як спільні, так і зовсім відмінні типологічні характеристики. Методика оцінювання стану фінансової безпеки на основі агрегатного підходу, на нашу думку, належить до статичних методик, а тому виникають складнощі з прийняттям ефективних управлінських рішень у динамічному ринковому середовищі. Водночас застосування такої методики для оцінювання стану фінансової безпеки акціонерних товариств у комплексі з іншими індикаторами дасть змогу отримати більш повний та достовірний результат щодо стану фінансової безпеки досліджуваних корпоративних структур.

У контексті дослідження особливостей застосування агрегатного підходу до оцінювання стану фінансової безпеки підприємницьких структур доцільно також звернути увагу на наукові результати С.М. Ілляшенка. Так, науковець стверджує, що основним індикатором фінансової безпеки підприємницьких струк-

тур є ступінь достатності власних або запозичених оборотних коштів [1, с. 14–16; 3, с. 18–20]. Запропонований вітчизняним ученим підхід до оцінювання стану фінансової безпеки підприємств передбачає виокремлення таких її рівнів (табл. 1).

Як бачимо, такий метод повторює той, який пропонується теорією фінансового аналізу щодо виявлення типу фінансової стійкості підприємства. З огляду на це, вважаємо неефективним його використання для акціонерних товариств, оскільки він не відображає діяльність останнього із цінними паперами, а також ураховує лише один показник для визначення рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Оцінювання рівня фінансової безпеки будь-якого підприємства на основі одного індикатора може дати спотворені дані, що, своєю

чергою, призведе до прийняття неадекватних та неефективних фінансових рішень щодо фінансування товариства.

Систематизація позитивних та негативних аспектів щодо можливостей застосування такого методу оцінювання стану фінансової безпеки акціонерних товариств відображена в табл. 2.

О.М. Підхонний пропонує виокремлювати ще й такий підхід до оцінювання стану фінансової безпеки підприємства, який ґрунтується на використанні показника грошових потоків як найбільш значущого. Так, науковець стверджує, що саме показник грошового потоку підприємства є найбільш важливим індикатором ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та впливає на його фінансовий стан [5, с. 73–76]. Можемо погодитися з науковцем у частині того, що

Таблиця 1

Рівні фінансової безпеки підприємств за агрегатним підходом

Рівень фінансової безпеки	Умова досягнення	Коротка характеристика	Методика розрахунку
Абсолютний	$\pm E_c \geq 0;$ $\pm E_t \geq 0;$ $\pm E_n \geq 0$	Фінансово-господарська діяльність здійснюється за рахунок власних обігових коштів.	$\pm E_c = E_e - Z,$ $\pm E_t = (E_e + K) - Z,$ $\pm E_n = (E_e + K_t + K) - Z$
Нормальний	$\pm E_c \approx 0;$ $\pm E_t \geq 0;$ $\pm E_n \geq 0$	Підприємство майже в повному обсязі формує свої запаси та покриває свої витрати за рахунок власних оборотних ресурсів.	$\pm E_c$ – надлишок або нестача власних обігових коштів; E_e – обсяг власних обігових коштів підприємства; Z – витрати господарської діяльності підприємства; $\pm E_t$ – надлишок (нестача) власних обігових коштів; K – обсяг середньо- та довгострокових кредитів; K_t – обсяг довго-, середньо-, та короткострокових позикових ресурсів
Хиткий	$\pm E_c < 0;$ $\pm E_t \geq 0;$ $\pm E_n \geq 0$	Для поповнення обсягів фінансових ресурсів підприємство використовує довгостроковий та короткостроковий позиковий капітал.	
Критичний	$\pm E_c < 0;$ $\pm E_t < 0;$ $\pm E_n \geq 0$	Суб'єкт господарювання для фінансування своєї господарської діяльності використовує короткострокові позикові ресурси.	
Кризовий	$\pm E_c < 0;$ $\pm E_t < 0;$ $\pm E_n < 0$	Відображає ситуацію, за якої підприємство не здатне профінансувати свою фінансово-господарську діяльність ні за рахунок власних, ні за рахунок позикових ресурсів.	

Джерело: складено на основі [4, с. 77; 3, с. 18; 1, с. 20]

Таблиця 2

Переваги на недоліки використання агрегатного підходу до оцінки стану фінансової безпеки акціонерних товариств

Переваги (недоліки)	Характеристика
ПЕРЕВАГИ	доступність вхідної інформації для проведення розрахунків
	відносна простота розрахунків
	корелює з методикою ідентифікації типу фінансової стійкості підприємства
	має алгоритм інтерпретації одержаних результатів
НЕДОЛІКИ	інформація про стан фінансової безпеки може бути викривлена
	вузький, досліджує обмежені сфери фінансової діяльності підприємства
	у процесі оцінювання спирається лише на операційну діяльність підприємства

Джерело: систематизовано автором

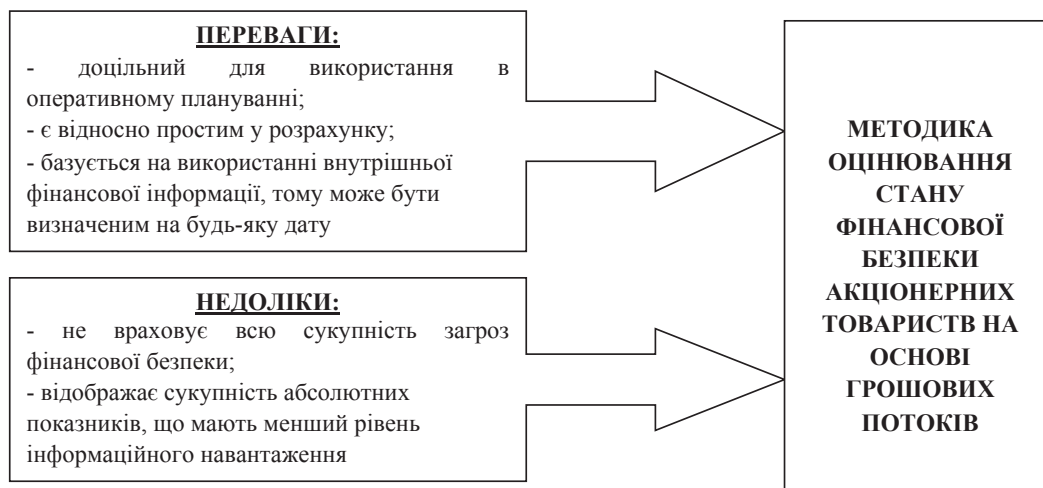

Рис. 3. Особливості застосування методика оцінювання стану фінансової безпеки акціонерних товариств із використанням показника грошових потоків

Джерело: складено автором

показник грошового потоку більшою мірою відображає фінансовий стан підприємства, ніж, скажімо, показники прибутковості, а також на його основі можна зробити висновок про якість управління самим підприємством. Для акціонерних товариств показник грошового потоку є релевантним індикатором, оскільки він показує рух фінансових ресурсів, що генерується інструментами фондового ринку. Водночас застосування такого підходу не дає змоги врахувати весь спектр чинників, що впливають на фінансову безпеку акціонерного товариства.

Подібного підходу до оцінювання стану фінансової безпеки підприємств дотримується також Л.С. Яструбецька, яка вважає, що саме показник чистого руху грошових потоків за всіма видами фінансово-господарської діяльності є тим індикатором, який достовірно визначає фінансовий стан суб'єкта господарювання. Для розрахунку стану фінансової безпеки підприємства вченими розроблена матриця динамічної фінансової рівноваги. При цьому науковець зазначає, що навіть позитивна величина чистого грошового потоку підприємства не є індикатором його фінансової стійкості, тому поряд із кількісною оцінкою фінансової безпеки необхідно розраховувати якісний показник на основі експертних досліджень [5, с. 73]. На нашу думку, така методика варта уваги, особливо для оцінювання стану фінансової безпеки акціонерних товариств, оскільки вона дає змогу виявити загрози фінансовій безпеці за основними видами діяльності підприємства, а також відображає особливості руху фінансових ресурсів корпоративних структур. Разом із

тим така методика належить до динамічних підходів, а тому дає змогу оцінити стан фінансової безпеки на будь-яку дату. Проте застосування лише одного показника в ході виявлення стану фінансової безпеки корпоративних структур є достатньо обмеженим та не завжди може надати користувачам достовірну інформацію про реальний її стан.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, у статті досліджено такі науково-методичні підходи до оцінювання стану фінансової безпеки акціонерних товариств, як агрегатний та метод, заснований на грошових потоках підприємницьких структур. Зазначені методи, на нашу думку, є достатньо вузькими у використанні та односторонніми, оскільки не мають комплексних підходів до оцінювання стану фінансової безпеки корпоративних структур. З огляду на зазначене вище та враховуючи виокремлені нами переваги та недоліки використання таких науково-методичних підходів, вважаємо, що застосування їх у практиці оцінювання стану фінансової безпеки акціонерних товариств є можливим за таких умов: 1) як альтернативні підходи, що можуть використовуватися для порівняння з результатами оцінки за іншими методиками; 2) як основа для подальшого їх використання в інтегральній оцінці стану фінансової безпеки підприємств акціонерного типу; 3) за умови, якщо галузь діяльності та масштаби господарювання акціонерних товариств не передбачають наявності іншої інформації, що може бути знівельована в процесі оцінювання стану фінансової безпеки таких підприємницьких структур.

Список використаних джерел:

1. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. Актуальні проблеми економіки. 2003. № 3. С. 12–19.
2. Діагностика рівня фінансово-економічної безпеки підприємства / А.М. Вергун, М.М. Савченко, І.О. Тарасенко. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14296481272184.pdf>.
3. Ильяшенко С.Н. Оценка составляющих экономической безопасности предприятия. Наукові праці ДонНТУ. 2002. № 48. С. 16–22.
4. Сусіденко О.В. Сучасні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2014. № 4. Т. 2. С. 71–76.
5. Підхомний О.М., Яструбецька Л.С. Індикатори оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2007. Вип. 4(16). Ч. 2. С. 73–76.

Stashchuk O.V.**PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION
OF INDIVIDUAL METHODS IN THE PRACTICE OF ASSESSING
THE FINANCIAL SECURITY OF CORPORATE STRUCTURES**

The article proves the necessity for evaluating the financial safety of joint-stock companies in order to identify threats and dominant components of their future development. The purpose of the article is to formulate positive and negative characteristics of the aggregate approach and approach to valuation, which is based on the use of the cash flow indicator. The author defined the essence of these methods, and also reflects the algorithm for calculating the financial security index. In particular, the benefits of the aggregate approach are: the availability of information for calculation, relative simplicity, proximity to the identification of the type of financial stability of the enterprise, the existence of an algorithm for interpreting the results, and the disadvantages – low level of reliability of information, research limited areas of the enterprise, taking into account only the results of operating activities of the joint-stock company. At the same time, it is established that an approach based on cash flows of a joint-stock company has such advantages as expediency for use in operational planning; relative simple calculations; use of internal financial information, as well as certain shortcomings – does not take into account all threats to financial security; displays a set of absolute indicators with a lower level of information load. The conditions are established, according to which the aggregate approach and approach based on the estimation of cash flows of enterprises make it possible to implement them in the practice of assessing the financial security of enterprises of corporate type.

Key words: financial safety state, joint stock companies, estimation methods, aggregate approach, cash flows, advantages and disadvantages of approach.